

чати на екрані як веселий життєрадісний фільм..." [1, с. 49]. Відзначалася також і вдала образна парадигма стрічки. Щодо гендерної характеристики образів "Багатої нареченої" є цікава стаття Пономарьова "Шкідливий фільм" (1937, № 5), яка цілком відповідає тенденціям кінця 1930-х рр. і заперечує позитивну гендерну характеристику кінострічки. Аргументи в дусі того часу: по-перше, образ рахівника Ковіньки – це образ шкідника, бо ним керує жадоба слави і він перешкоджає коханню Маринки і Згари; по-друге, "кульмінаційний" момент сценарію – змагання Згари з жіночою бригадою Пономарьов називає "заздалегідь підготованою провокацією щодо кращого стахановця... Важко вигадати більш потворний мотив, що опошлює ідею соціалістичного змагання..."; по-третє, дістається народній пісні, що співають дівчата; по-четверте, лаяв (навіть за ім'я) бригадира жіночої бригади Палагу Рекрутяк: "Це дванадцятипудовий унтер у спідниці, що з першого ліпшого приводу лається як візник..., деспотично поводить з бригадою, командує нею, маршує... і "орет басом", забороняючи дівчатам гуляти вечорами..." [3, с. 59]; по-п'яте, не сподобався і дід Наум, якого критик називає "недоумкуватим".

◎ огляди, де репрезентувався образ чи то порушувалася проблема крізь призму аналізу кінострічок, так Г. Зельдович у матеріалі "Молода людина в кінофільмах" (1936, № 7) запропонував погляд критика на представлення соціалістичної молоді у кінематографі, зокрема фільмах "М'яч і серце", "Приватне життя Петра Виноградова", "Льотчики", "Семеро відважних" тощо. Ним зроблено такі висновки: по-перше, в образному плані має бути рівняння на кращих; по-друге, "треба зосередити увагу на створенні фільмів, сюжет яких будувався б навколо великого і дуже значного образу молодого чоловіка..." [2, с. 16] та ін.

Отже, текстові матеріали часопису "Радянське кіно" своїм змістовим наповненням відповідали типологічній специфіці часопису. Згідно з цим спеціально підсилене чи то штучне гендерне маркування матеріалів не практикувалося. Гендерна тематика, проблематика, образні акценти робилися лише за умови наявності всього цього в аналізованому кінотворі як продукту соціалістичного реалізму чи то як реакція на директивні приписи згори.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григор'єв Г. Нові сценарії київської кінофабрики / Г. Григор'єв // Радянське кіно. – 1935. – № 3–4. – С. 49.
2. Зельдович Г. Молода людина в кінофільмах / Г. Зельдович. – 1936. – № 7. – С. 13–16.
3. Пономарьов Шкідливий фільм / Пономарьов // Радянське кіно. – 1935. – № 3–4. – С. 58–62.
4. Портнов Г. «Дивний сад»: (Новий фільм київської кінофабрики Українфільму. Режисер Л. Френкель) / Г. Портнов // Радянське кіно. – 1935. – № 1–2. – С. 6–9.
5. Продовжується прийом передплати // // Радянське кіно. – 1936. – № 4. – С. 64.
6. Створимо фільм про героїчних людей соціалізму // Радянське кіно. – 1935. – № 3–4. – С. 1.
7. Хміль Д. Вища кіноосвіта на Україні / Д. Хміль // Радянське кіно. – 1935. – № 1–2. – С. 35–39.
8. Якубовський С. «Партизанська дочка» / С. Якубовський // Радянське кіно. – 1935. – № 1–2. – С. 10–12.

К. А. Покляцька

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Інститут журналістики
(м. Київ)

КУЛЬТУРНА ТИПОЛОГІЯ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНИХ ВИДАНЬ

У сучасному світі на фоні розвитку нових форм публіцистичної діяльності, яка торкається різних сфер політичного, економічного, соціального та культурного життя суспільства, серед багатьох науковців постає необхідність комплексного аналізу публіцистики як однієї із складових культури.

Публіцистика досліджувалася такими науковцями як О. Білецький, Ю. Барабаш, М. Шлемкевич, А. Москаленко, В. Здоровага, Ю. Лось, В. Качкан, В. Різун, І. Михайлин, Н. Сидоренко, Т. Лильо, О. Романчук, В. Буряк, М. Титаренко та інші. Так, В. Здоровага

під публіцистикою розумів твори, де оперативно досліджуються та узагальнюються з особистих, групових, державних і загальнолюдських позицій актуальні факти та явища з метою впливу на громадську думку, суспільну свідомість, а також соціальну практику. Виходячи з цього, автор, тобто, публіцист у своїх творах поєднує логічно-абстрактне і конкретно-образне мислення, впливаючи на розум і почуття людини, стимулюючи її певні вчинки та соціальну активність [3].

Відомий науковець Й. Лось розглядав публіцистику як словесну і візуальну сферу моделювання свідомості, вияв динамізму людського духу, політичне й морально-філософське освоєння історії та актуальної суспільної практики, всеохопний засіб формування особистості, зазначення вартостей та інтересів людей, соціальних груп і націй, втілення їхньої культурної ідентичності. Тобто, публіцистика уособлює певні знання, які охоплюють усі сфери людського життя [5].

Беручи до уваги вищенаведене, можна вважати, що публіцистика виступає одним із компонентів нового постіндустріального інформаційного суспільства. Адже в кінці ХХ ст. футурологи стверджували, що цивілізація вступить в інформаційний період своєї історії: "Народжується нове – постіндустріальне інформаційне суспільство, в якому знання стають безпосередньою продуктивною силою...Основу соціальної динаміки в інформаційному суспільстві становлять не традиційні матеріальні, а інформаційні, інтелектуальні ресурси – знання, наука, організаційні фактори, інтелектуальні фактори, інтелектуальні здібності людей, їхні ініціатива та творчість" [4].

Тобто мова йде про фактори, які можуть певним чином забезпечувати прогрес людини і суспільства в цілому. Дослідниця С. Бережна зазначає, що одним із таких факторів є культура: "У наш час під культурою розуміється творча діяльність людства в усіх сферах буття і свідомості, спрямована на прогрес людини і суспільства" [1, с. 157].

Культурний розвиток суспільства найкраще відображається у публіцистичних текстах мас-медійних видань. Майже кожен аспект виробництва та використання мас-медій має культурний вимір. Можна зосередитись на людях як виробниках культурно значущих медійних текстів, або на людях як "читачах текстів", з яких вони беруть культурні знання, що вплинуть на їхнє подальше суспільне життя. Можна досліджувати тексти й артефакти (фільми, книжки, газетні статті) та їхні символічні форми і можливі значення. Можна також вивчати діяльність творців медійної продукції або користувачів медіа. Склад і поведінка медійної аудиторії, діяльність щодо вибору та використання медій завжди культурно структуровані до, після та під час медійного досвіду [6, с. 96; 7].

Мета дослідження полягає у комплексному розгляді публіцистичних текстів культурного спрямування у літературно-художніх виданнях "Всесвіт", "Lire" та "Иностранная литература".

Об'єктом дослідження є публіцистичні тексти культурного спрямування у журналах "Всесвіт", "Lire" та "Иностранная литература" за видами діяльності та способу задоволення людських потреб.

Предметом дослідження є класифікація культури в журнальних публіцистичних текстах на рівні постановки поділу культури на матеріальну, духовну, фізичну та художню.

Джерела дослідження. Літературно-художні видання "Всесвіт", "Lire" та "Иностранная литература".

Хронологічні межі дослідження: липень-серпень 2012 року.

Мета дослідження зумовила використання таких методів дослідження як описовий, аналіз та контент-аналіз. З їх допомогою вдалося проаналізувати публіцистичні тексти культурного спрямування у літературно-художніх виданнях "Всесвіт", "Lire" та "Иностранная литература" та визначити який тип культури переважає у кожному з них.

Культура різних народів, представлена у публіцистичних текстах, є надзвичайно цінним матеріалом для дослідження того, як функціонують та взаємопроникають образи свого нормативного та чужого, де проходить межа наших спільних та відмінних зацікавленостей. Варто зауважити, що у літературно-художніх виданнях "Всесвіт", "Lire" та "Иностранная литература" культура постає у різних життєвих сферах суспільства, де важливе місце посідає творча діяльність на підставі освоєння культурного досвіду минулих поколінь. Такі сфери охоплюють духовну творчість, виховання та освіту, що уосо-

блює нерозривну єдність традиції і новаторства. Журнали можна вважати провідними літературно-художніми та суспільно-політичними виданнями, що виступають інтерпретаторами культурних та суспільних процесів, які відбуваються у різних країнах світу.

Дослідниця В. Болотова вважає, що форма культури та її типи виражаються складною структурою, яка охоплює регіональні, історичні, національні та інші галузі життя людства. Вона класифікує культуру за видом діяльності та способу задоволення людських потреб як матеріальну, духовну, художню та фізичну [2, с. 25].

На фоні такої класифікації ми здійснили комплексний огляд публіцистичних текстів культурного спрямування у літературно-художніх виданнях “Всесвіт”, “Lire” та “Иностранная литература” і з’ясували який тип культури серед них переважає.

У журналі “Всесвіт” значну увагу приділено **духовній культурі**, яка в основному має підґрунтя творчого та раціонального виду діяльності, покликана задовольняти вторинні людські потреби і включає релігійну, моральну, правову, педагогічну та інтелектуальну. Так, у статті Л. Грицак “Кілька думок про “вірменський” “Всесвіт” (2012. - № 7–8) мова йде про міжлітературні взаємини літератур народів Закавказзя та особливості їх рецензії в українському літературному процесі. Цей матеріал має велике значення для істориків, культурологів, інтелектуальної еліти. Авторка зазначає, що випуск приурочений місту Єреван – Всесвітній столиці книги 2012 р. і 500-річчю вірменського книгодрукування та проблемам розвитку художнього перекладу.

Тип духовної культури також представлений у матеріалі Д. Дроздовського “Дні української культури у Щецині” в журналі “Всесвіт” (2012. - № 7–8), у якому основна увага приділена відносинам між Україною та Краковом. Наведено чимало історичних довідок, якими характеризується такий тип культури, про початки організованого культурного життя в Західному Помор’ї, яке заклало Українське суспільно-культурне товариство, створене в 1956 р., про замок князів Поморських у Щецині тощо. Тобто матеріали, в яких акцентовано увагу на інтелектуальній культурі та певних нормах взаємодії різних суб’єктів культури, можна віднести до типу духовної культури.

Не оминає увагу читачів і **художній тип культури**, представлений на сторінках журналу іноземної літератури “Всесвіт” публіцистичним текстом О. Теревус “Українське красне письменство в спектрі європейської культурної традиції” (2012. - № 7–8). Авторка розповідає про підсумки роботи Міжнародної наукової конференції, організованої Інститутом слов’янської філології Університету Марії Кюрі-Скłodовської, де порушувалися різні наукові підходи до аналізу літературних явищ – психоаналітичний, культурологічний, інтертекстуальний, гендерний, естетичний, історико-літературний, дискурсивний тощо. Оксана Теревус також описує збірник наукових праць, в якому вміщено дослідження польських та українських науковців, де приділено увагу українському літературному процесу в органічній єдності та залежності від європейського культурного поступу.

Даний тип культури можна побачити і в публікації С. Кравченко “Між літературою та політикою” (“Всесвіт”. – 2012. – № 7–8) про міжнародну наукову конференцію, присвячену 100-річчю від дня народження польського письменника і публіциста Юзефа Лободовського. Підсумком заходу став випуск наукового збірника “Між літературою та політикою”, де вміщено матеріали, присвячені творчій спадщині письменника, яку досліджували польські та українські вчені.

Художній тип культури у журналі представлений крізь призму процесу художньої творчості, яка знаходить своє відображення у системі заходів щодо створення, збереження та розповсюдження літературних цінностей, які можуть впливати на суспільство та на кожного індивідуума окремо. Матеріальна та фізична культури у розглянутих номерах “Всесвіту” не зустрічалися.

На відміну від журналу “Всесвіт”, у російському журналі “Иностранная литература” (2012. – № 7), тип **фізичної культури** знайшов своє відображення у багатьох матеріалах цього номеру, який присвячений еротичній літературі XV – XXI ст. Наприклад, це публіцистичний твір П’єра Луїса “Учебник хороших манер для маленьких девочек (для чтения в воспитательных заведениях)”, Бориса Віана “О пользе эротической литературы”, Надін Бісмют “Секс в жизни писателя”. Останній твір вважається визнаним у Франції шедевром еротичної пародії, і у зв’язку з цим вважався непристойним, тому вийшов у

світ тільки після смерті письменника, і навіть, спочатку, анонімно. У матеріалі порушено питання первинних людських потреб, а саме зроблено акцент на сексуальній культурі, яка є однією зі складових фізичної культури. Наприклад, у матеріалі можна знайти поради як себе необхідно вести у різних ситуаціях: “Никогда не спрашивайте драматическую актрису в каких борделях она провела свои юные годы; об этом вы наверняка узнаете от ее друзей”; “Если роль героя-любовника в спектакле играет женщина, не кричите через весь зал фразы, намекающие на ее нетрадиционные вкусы; ваше поведение вызовет неодобрение публики”; “Если вам говорят, что вы настоящий сорванец, не задирайте юбки, дабы продемонстрировать что вы не мальчик”. У цьому контексті чітко зроблено акцент на сексуальній культурі, яка характеризується сукупністю певних знань, правил і навичок сексуальної поведінки, соціальних норм, заборон та наказів, які можуть впливати на взаємостосунки різних статей.

У публікації Бориса Віана “О пользе эротической литературы” автор намагається знайти дефініцію поняття еротична література. Одним із таких визначень є те, що це вид літератури, який може впливати на наші почуття та уяву. Інший матеріал “Секс в жизни писателя” Надін Бісмют присвячений одвічним питанням що таке любов, як письменники можуть зображати та описувати інтимне життя героїв та яку роль воно відіграє у їхньому житті. Авторка наводить досить неординарне пояснення: “Для продовження роду, а також, щоб попередити переродження людей в “огидне і тупе стадо”, філософи винайшли любов...” [8].

У журналі “Иностранная литература” (№ 8 за 2012 р.) зустрічається декілька матеріалів, присвячених одній із складових **духовної культури** – інтелектуальній. Так, матеріал Джамбатиста Базіле “Сказка сказок” присвячений історичним питанням виникнення таких казок як “Кіт у чоботях”, “Попелюшка”, “Спляча красуня” та ін. Автор зазначає, що чимало дітей і дорослих пам’ятають ці казки, бо вони стали невід’ємною частиною загальнолюдської культури, як поеми Гомера і Данте, драми Шекспіра чи проза Достоевського. Проте мало хто знає про те, що ці та багато інших казок є перекладами книги “Lo cunto de li cunti” (“Казка казок”), яка вийшла п’ятьма томами у 1634-1636 рр. в Неаполі. Ця книга була не зовсім дитячою, адже там зустрічалися відчайдушна лайка, вуличні прислів’я, жаргони казарм і грального будинку, жарти на тему шибениці тощо. Шарль Перро і брати Грімм мали всі підстави істотно “підправити” тексти Базіле, щоб зробити їх придатними для дітей.

У журналі “Lire” (2012. - № 407. – juillet-aout) головне місце займає **художній тип культури**, до якої відносяться прикладне мистецтво (флористика, кулінарія, косметика) та “витончене” і “чисте” мистецтво (література, музика, театр, мистецтво). У цьому номері видання вміщено матеріали, присвячені темі театру. На увагу з боку читачів заслуговує ряд матеріалів, які виступають з одного боку рекламою деяких літературних текстів, а з іншого розкривають цікаві факти з історії літератури, біографії письменників тощо.

Так, у статті Філіпа Александра “Повернення Ануя” розповідається про фестиваль в Каннах, на якому здобув грандіозного успіху фільм Алана Резне “Ви ще нічого не бачили”, який був одним із перших п’єс французького драматурга і сценариста Ануя. Автор описує історію стародавніх театрів, коли, де і ким вони були побудовані.

Привертає увагу читачів і матеріал Жійома Аже “Книги поп і рок”, де зібрано інформацію про британську року-групу “Beatles - Fab Four”, ідею назви якої придумав Джон Леннон.

Також зустрічаються публіцистичні тексти, присвячені кулінарії. Наприклад, матеріал під назвою “Вишукана кулінарія” привертає увагу читачів різними цікавими історіями про приготування різноманітних страв, серед яких особливе місце приділяється барбекю.

У ході аналізу видань було встановлено, що у журналі “Всесвіт” зустрічається 4 матеріали духовного типу культури та 3 – художнього. Інші типи культур у цих номерах не представлені. У російському журналі “Иностранная литература” переважає фізичний тип культури (8 матеріалів) і лише 2 публікації можна віднести до духовного типу культури. У французькому виданні “Lire” представлено лише художній тип культури (8 публікацій). Проте ми не можемо констатувати, що дане статистика матиме такий самий

результат у ході досліджень інших номерів цих видань, тому ця царина є відкритою для подальших досліджень науковців.

Таким чином, здійснивши комплексний аналіз публіцистичних текстів культурного спрямування літературно-художніх видань "Всесвіт", "Lire" та "Иностранная література", можна констатувати, що у часописах чільне місце відведено художньому та духовному типам культури. Це засвідчує певною мірою спільний вияв інтересів суспільства у різних куточках світу та показує те, що не завжди вторинні потреби, до яких відносяться ці два типи культури, відходять на другий план. Проте ми не можемо стовідсотково констатувати, що дана статистика матиме такий самий результат у ході досліджень інших номерів цих видань, вона може варіюватися, тому ця царина є відкритою для подальших досліджень науковців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бережна С. В. Компаративістський потенціал поняття культури: трансформація семантики та досвід інтеркультурності // Психолого-педагогічні аспекти формування національної еліти/ С. В. Бережна. – Х. – 2011. – 157 С.
2. Болотова В.О. Навчально-методичний посібник «Конспект лекцій з дисципліни «Соціологія культури» для студентів денного відділення, що навчаються за напрямом «Соціологія» / В.О. Болотова. – Х.: НТУ«ХПІ», 2014. – 75 с.
3. Здоровега В.Й. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і допов. / В.Й. Здоровега. – Львів : ПАІС, 2004. – 268 с.
4. Каныгын Ю.М., Калитич Г.И. Основы теоретической информатики / Ю.М. Каныгын, Г.И. Калитич. – Київ: Наук. думка, 1990. – 232 с.
5. Лось Й. Журналістика перед новим викликом // Вісник Львівського університету. Серія Журналістика / Й. Лось – Вип. 25. – 2004. – С.18-44.
6. Мак-Квейл Д. Теорія масової комунікації / Деніс Мак-Квейл [пер. з англ.]. – Львів: Вид-во «Літопис», 2010. – 538 с.
7. McGuigan, J. (1992) Cultural populism. London: Routledge
8. Надин Бисмют Секс в жизни писателя [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/inostran/2012/7/b41.html>

О. М. Ренн

Українська академія друкарства
(м. Львів)

КЛАСИЧНІ ТВОРИ НА УКРАЇНСЬКОМУ КНИЖКОВОМУ РИНКУ: ТРАДИЦІЇ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ВИДАВНИЧИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ

Видання класичних творів належить до однієї з найбільш вдалих стратегій формування репертуару видавництва. Твори ці, природно, не втрачають актуальності, попит на них є стабільно високим насамперед через їхню присутність у шкільній та гуманітарній університетській програмах, а також тому, що ці твори на цілком слушну думку багатьох людей формують особистість, а отже часто стають предметом читання не лише для задоволення, але і для саморозвитку і самоосвіти. У цьому матеріалі говоритимемо про класичні твори в цілому, адже попри те, що існує поняття „дитяча класика“, кола дитячого та дорослого читання, якщо мати на увазі пласт класичних творів, можуть часто перетинатись, накладатись одне на інше. Нас цікавлять усеможливі форми та формати видавничої репрезентації твору світової чи української класики, та все ж не розглядатимемо такий специфічний тип видання як хрестоматія, насамперед через те, що йдеться про збірник уривків творів та супровідних текстів до них.

Продовжуючи роздуми М. Тимошика про безпрограшні видання [4, с.77-83], у числі яких дослідник називає видання нових творів „розкручених“, відомих авторів, історичні твори, посібники з популярних іноземних мов, самовчителі, видання „слідами“ популярних радіо- та телевізійних шоу, хочемо зазначити, що ціла низка творів, які прийнято зараховувати до світової та української класики також відповідає стратегії „безпрограшності“. Читацьку рецепцію цих творів розглядаємо у двох площинах: читання для задоволення, а також читання з навчальною метою. Крім того, видання класичних творів